

INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA BADIY ASAR TARJIMA QILINGANDA ESTETIKANING TUTGAN O'RNI

Xasanova Aziza Begmurza qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti Tarjimonlik fakulteti 3-bosqich talabasi

Dunyoda tillar ko'p. Shular qatori shu tillarning so'z boyligi ham bisyordir. Har bir xalq o'z davrida so'z mulkining sultonlariga ega bo'lganlar. Xususan, o'zbek xalqida buyuk ajdodimiz Alisher Navoiy, rus xalqida A.S. Pushkin, ingliz xalqida Shekspir, tatarlarda Abdula To'qay va boshqalar. Bu buyuk insonlarning asarlarini o'qir ekanmiz so'zlarni naqadar o'z o'rnida ishlatganini hamda badiiy, jozibador, bo'yoqdor so'zlar topa olish san'atiga ega bo'lganliklarini ko'rib tan bermaslikning iloji yo'q, albatta.

Chet el yozuvchi, shoirlarining nodir va noyob asarlarini tarjima qilishda dastlab, ular foydalangan so'zlarning ma'nosini bilish va aslida nima demoqchi bo'layotganini qalb hamda tafakkurimiz orqali seza olishimiz kerak.

Tarjima estetikasi – bu tarjimaning ya'ni tarjima qilingan asarning barcha insonlarga nafaqat yoshlarga balki keksalarga ham bir xil usulda o'z so'zlarini jozibali, ifodali va lo'nda qilib yetkazib berish san'atidir. Tarjima estetikasining o'zi ham quyidagi metodlarga bo'linadi:

1. To'g'ri tanlov;

To'g'ri tanlov orqali biz quyidagi jarayonlarni amalga oshiramiz.

1) Asarning, hikoya yoki romanning odob-axloq qoidalariga mos kelishi.

2) Barcha turdagi asardan ham insonga xos bo'lgan fazilatlarni, tarbiyaviy jihatlarni topa bilish.

3) Asarning kitobxon yoshiga mosligi va bu uchun tavsiyalar.

Tarjima estetikasiga nazar tashlaydigan tashlaydigan bo'lsak har qanday asar ham aslida tarjima qilish uchun loyiq topilmaydi. Zeroki, mafkuraviy jihatdan yoshlarning ongini buzadigan, yoshlarning tarbiyasiga salbiy ta'sir qiladigan shuningdek ularni buzg'unchilik, talon-tarojlik, fahsh kabi ishlarga undaydigan asarlarni tarjima qilish badiiy estetikaga mutlaqo to'g'ri kelmaydi. Bunday asarlarning tarjimasi kelajakda yoshlarning aqlini, ongini, hamda tafakkurini yemirib boradi.

1. Har qanday janrdagi asardan ham tarbiyaviy jihat topa bilish;

Yuqoridagi jihatlarni o'zida mujassam etgan holda asarlar ham turli xil guruhlariga bo'linadi.

1) Dedektiv.

2) Fantastik.

3) Romantik.

4) Sarguzasht.

5) Tragedik.

Bu turlarning barchasidan yuqorida qayd etilgan xislatlarni topa olishimiz kerak. Xususan, Artur Konan Doylning "Sherlok Xolms" asaridan inson atrofdagi barcha narsalarga nisbatan diqqat e'tiborli bo'lishni, vaziyatni to'g'ri baholay olishni o'rganadi. Ilmiy asar yoki badiiy asar bo'lishidan qat'iy nazar inson uchun yangi ma'lumot, yangi olam kashf qilish uchun ma'lumot manbai bo'lib xizmat qila olishi kerak.

3. Tarjimonning bilim saviyasi;

Tarjimon tarjima jarayoning vositachisigina bo'lib qolmasdan uni kitobxonlar ongiga aslida yozuvchi nimani nazarda tutayotganligini ham yetkazib berishi kerak. Ingliz tilida ko'pgina sinonim so'zlar mavjud. Ushbu so'zlarni to'g'ri tanlay olish ham tilmochning vazifadir. Fikrimizning dalili sifatida quyidagilarni aytishimiz mumkin: "hi", "hello", "how do you do?", "how are you?" so'zlari o'zbek tilida "Assalomu alaykum" so'ziga to'g'ri keladi. Biroq ingliz tilida salomlashish shakllari o'zbek tilidagiga nisbatan turlichadir. Ingliz tilida rasmiy holatlarda tanimagan insonlar uchun "how do you do?", "hello", "Nice to meet you", kabi salomlashish shakllarini ishlatsak tanigan bilgan kishilarga nisbatan umumiy salomlashishda "hi", "hello", "how are you" shakllaridan foydalaniladi. Darhaqiqat, rahbarga nisbatan "Hi boss" deb murojaat qilish noodatiydir. Bunda rahbarga bo'lgan hurmat ma'nosi yo'qoladi.

Sinonimdek ko'ringan sifatlarni ham aslida o'zaro almashtirib bo'lmasligi mumkin. Demak, "beautiful" – go'zal, "handsome" – kelishgan, "lovely" – ko'rkam, "pretty" – suluv so'zlari bir ma'noda kelsa ham, turlicha qo'llanadi. Ular kelishgan – erkaklarga, otlarga, mebel qismlariga nisbatan, ko'rkam – ayol kishiga, gullarga nisbatan, go'zal- neytral so'z bo'lib, ko'plab kontekstda qo'llanishi mumkin. So'zlar o'zining yangi va eskirganligiga ko'ra bir insonga qaratilgan bo'lsa ham ular orasida hissiy bo'yoqda farq bo'ladi. Masalan: "father", "daddy", "dad", "pop" so'zlari leksik birliklar, ularning barchasi oldingi avloddan bo'lgan qarindosh kishini ifodalaydi. "Ota" – "father" so'zi hurmatni "adajon" – "daddy" – yaqinlikni ifodalaydi. Insonlar ko'pincha so'zlamida denotativ ma'nosiga e'tibor berib qolmay, ularni hissiy bo'yoqdorligiga ham qarashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O. Mo'minov, A. Qo'ldoshev, O'. Xoshimov "English for translators" (ingliz tili darsligi) T.: – 2005.
2. G'aybulloh as-Salom "Tarjima nazariyasi va amaliyoti" T.: – 2003.
3. Solijonov J.K. "Diplom ishi" Termez – 2006.
4. www.lingvomaster.ru/files.
5. www.study-english.info.
6. www.ziyo.uz.